

Türk Din Psikolojisi Dergisi
Turkish Journal for the Psychology of Religion

Sayı: 3 • Haziran 2021 • 39-57
Issue: 3 • June 2021 • 39-57

Sezai Karakoç'un Kişiliği ve Dini Hayatı Üzerine Psiko-Biyografik Analizler

Psycho-Biographical Analysis on Sezai Karakoç's
Personality and Religious Life

Lutfiye Dere

Yüksek Lisans Öğrencisi
Uşak Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
E-posta: lutfiyedere2@gmail.com
Orcid: 0000-0002-7738-7368
Uşak / Türkiye

Habil Şentürk

Prof. Dr.
Uşak Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi
E-posta: habil.senturk@usak.edu.tr
Orcid: 0000-0002-2375-7271
Uşak / Türkiye

MA Student
Uşak University
Institute of Graduate Education
E-mail: lutfiyedere2@gmail.com
Orcid: 0000-0002-7738-7368
Uşak / Turkey

Professor
Uşak University
Faculty of Islamic Studies
E-mail: habil.senturk@usak.edu.tr
Orcid: 0000-0002-2375-7271
Uşak / Türkiye

Türk Din Psikolojisi Dergisi
Turkish Journal for the Psychology of Religion

Makale Türü • Article Type   Araştırma • Research
Geliş Tarihi • Received   13 Kasım 2020 • 13 November 2020
Kabul Tarihi • Accepted   18 Aralık 2020 • 18 December 2020

* Bu makale, birinci yazarın *Sezai Karakoç'un şahsiyeti ve dini hayatı* başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Ö z e t

Psikoloji, bireyi tanımaya ve onun davranışlarını anlamlandır-
maya yarayan bir bilim dalıdır. Din ise insanlık tarihi kadar eski-
dir ve insanın manevi dünyasını doyuran değerlerden biridir. Bi-
reylerin yaşadıkları dini hayatın oluşum ve gelişim şartları, süreç-
leri, etkileri ve sonuçları bakımından ele alınacağı zaman psiko-
loji ve dinin birlikte çalışma ve problemlere çözüm önerisi arama
ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaç neticesinde insanın din ile bağlan-
tılı her türlü inanç, tutum ve davranışını ele alan din psikolojisi
bilim dalı ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nin şair ve dü-
şünürlerinden olan Sezai Karakoç, İslami konular etrafında dü-
şünmüş, kafa yormuş ve eserler vermiş olan bir şahsiyettir. Sa-
natçı, şiir ve düşünce yazıları kaleme almanın yanı sıra 'Diriliş'
adında bir dergi çıkartmış ve 'Diriliş' ile 'Yüce Diriliş' isimlerinde
kurduğu partilerle siyasi arenada boy göstermiştir. Tüm bu ey-
lemlerin merkezinde İslam'ı rehber edinen Karakoç'un düşünce
sistemini temelini Tanrı, din, insan, kültür, medeniyet, millet
vb. kaynağını metafizik âlemden alan konular ve kavramlar oluş-
turmaktadır. Bu makalede Karakoç'un yaşamında ve dünya gö-
rüşünde dinin etkisi ele alınmıştır. İslam dinine bağlı bir hayat
yaşamaya gayret eden yazarın, dini iç dünyasına nasıl yansıttığı
ve dini nasıl yaşadığı ele alınarak din psikolojisi açısından yorum-
lanmaya çalışılmıştır. Bu çalışma kapsamında yazarın hayatı, dü-
şünce yapısı, edebi kişiliği ve sanatı, din, insan ve toplum anlayışı
gibi konular incelenip değerlendirmeye çalışılmıştır. Bunların yan-
ında Sezai Karakoç denilince akla ilk gelen kavramlardan bazı-
ları 'Diriliş' ve 'Hakikat Medeniyeti' kavramlarıdır. Çalışmada
onun bu kavramlara bakışı psiko-sosyal bir yaklaşımla ortaya
konmaya gayret edilmiştir. Karakoç'a göre din, onun insan ve
toplum anlayışını şekillendirmede etkili rol oynamıştır. Nitekim
o, insan ve toplum problemlerine getirdiği çözüm önerilerine de
bu anlayışı yansıtmış, meselelere bu açıdan bakmıştır. Aynı za-
manda Karakoç, düşünce yazılarında insanlığın bir buhran dö-
nemi içerisinde bulunduğunu vurgulamış ve İslam'ı bu bunalım
çağını sona erdirecek çözüm unsuru olarak kabul etmiştir. Bu
sebeple o, bilimde ve teknikte geri kalmışlığın sebebinin de gerçek
Müslümanlıktan ayrılmak olarak yorumlamıştır. Sonuç olarak ça-
lışmada din kavramının Sezai Karakoç'un günlük hayatından si-
yasi düşüncesine, sanat anlayışından aşk felsefesine kadar her
alanda hayat ve olaylara bakışını, tutum ve davranışlarını etkile-
yen ve şekillendiren bir unsur olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

A n a h t a r K e l i m e l e r

Din psikolojisi • Sezai Karakoç • Din • İnsan
Toplumu • Medeniyet

A b s t r a c t

Psychology is a branch of science that serves to recognize a person and make sense of their behavior. Religion, on the other hand, is as old as human history and is one of the values that saturate the spiritual world of human. Psychology and religion need to work together and seek solutions to problems when it comes to the conditions, processes, effects and consequences of the formation and development of the religious life that individuals experience. As a result of this need, the science of religious psychology has emerged, which deals with all kinds of beliefs, attitudes and behaviors related to religion. Sezai Karakoç, one of the poets and thinkers of the Republican period, is someone who has thought, pondered upon and written down works on Islamic issues. In this article, the influence of religion on Karakoç's life and worldview is discussed. An author who strives to live an Islamic religious life has been tried to be interpreted from the point of view of the psychology of religion, considering how he reflects religion into his inner world and how he lives in accordance with religion. As part of this study, topics such as the author's life, the structure of his thought, his literary personality and art, religion, his understanding of people and society were studied and evaluated. In addition, the concepts of "Resurrection" and "truth civilization" are the first concepts that come to mind when one utters the name Sezai Karakoç. His view of these concepts has also been tried to be put forward by a psycho-social approach. According to Karakoç, the factor of religion is important in terms of human and social life. For this reason, Islam has shaped his understanding of human and society. As a matter of fact, he reflected this understanding in the solutions that he brought to the problems of human and society, and looked at the issues from this point of view. At the same time, Karakoç emphasized in his think pieces that youth and society were in a period of depression and considered religion as an element that would end this era of depression. For this reason, he interpreted the reason for the backwardness in science and technique as departure from True Islam. In conclusion, the study concluded that the concept of religion is an element that affects and shapes Sezai Karakoç's view of life and events, attitudes and behaviors in all areas, from his daily life to his political thoughts, from his understanding of art to his philosophy of love.

K e y w o r d s

Psychology of religion • Sezai Karakoç • Religion • Human Society • Civilization

Giriş

Dinin insan ve toplum üzerindeki etkisi ve bu etkileşimin incelenmesi ihtiyacı, din psikolojisi ve din sosyolojisi adı verilen iki bilim dalını ortaya çıkartmıştır. Din, insan ve toplum unsurlarının etkileşimi olumlu veya olumsuz olabilir. Bunu ancak yapılan araştırmaların sonuçları belirler. Bu bağlamda din, insan ve toplum kavramlarının nasıl anlaşıldığı, analiz edildiği ve yorumlandığı önemlidir. Çalışmada, bir sanatçı ve düşünce adamı olan Sezai Karakoç'un bu kavramlara bakışı ve bu konudaki değerlendirmeleri ele alınmaktadır. Aynı zamanda Sezai Karakoç'un hayatındaki dini unsurların, birey ve toplumla ilişkisi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bununla birlikte Sezai Karakoç'un eserlerine bakılarak ondaki dini kavramların, toplumu ve toplumun yapı taşı olan insanı nasıl etkilediği üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Karakoç, ideali olan ve bu ideali hayatına yansıtmaya gayret eden bir dava adamıdır. Onun, zihninde oluşturduğu örnek bir insan ve toplum modeli vardır. Bu modelin oluşmasına etki eden unsurların başında ise İslam dininin geldiğini söylemek mümkündür. Karakoç'un ideallerinden biri de bu modelin yeşerdiği uygarlığın, yani hakikat olarak kabul ettiği İslam medeniyetinin, yaşadığımız çağa yansıtılması ve yeni bir çağ okumasının yapılmasıdır. Bunun yanında Karakoç, düşünce yazıları, şiir kitapları, hikâyeleri, piyesleri, denemeleri ve çeviri eserleriyle edebiyat dünyasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca eserlerini verirken eserleriyle davasının savunuculuğunu yapmaya devam etmiş, 'Diriliş Nesli' oluşturma çabasını hiç bırakmamıştır.

Sezai Karakoç'un, yazılarında belirli kavramları ve konuları özellikle ele aldığı ve vurguladığı görülmektedir. Bu vurguların ortak yönü ise 'topyekûn bir diriliş' mesajı içermesidir. Karakoç için diriliş hareketi bir ülkü haline gelmiş, hayatının her alanında ve anında bunun takipçisi olmuştur. Diriliş hareketi, İslam medeniyetinin hakikatine layık bireyler yetiştirerek İslam'ın altın çağına yeniden kavuşmasını amaç edinmiştir. Nitekim Karakoç'un eserlerinin asıl amacının insan, İslam, ruh, coğrafya ve medeniyet kavramlarını yeniden yorumlatmak ve bu kavramların toplumda yeniden canlanmasını sağlamak olduğu söylenebilir.

Sezai Karakoç, kaleme aldığı şiirleri ve düşünce yazılarıyla olduğu kadar kurduğu fikir ve sanat akımı olan 'Diriliş' kavramıyla da anılan bir düşünce adamıdır. Sanatçı; bireyselden evrensele, toplumsal meselelerden siyasi dengelere, geleneksel kültürden dini hayata kadar pek çok konuyu eserlerine taşımıştır. Ayrıca sanat anlayışını da zihin dünyasının yansımalarıyla düzenlemiş ve çeşitli konulardaki görüşlerini eserlerinde işlerken samimi davranmıştır. Bu sebeple hayatını eserlerine yansıttığını

söylemek mümkündür. Bu bağlamda Karakoç, düşünce dünyamıza yeni bir perspektifle teorik ve pratik yönü bulunan bir yaklaşım sunmaktadır. Onun millet kavramına önem veren, insanın varoluş boyutuna vurgu yapan, meselelere geniş bir coğrafyayı kapsayan İslam medeniyeti merkezli bakabilen bu yaklaşımı, üzerinde durulması gereken bir husustur.

Bu çalışmada genel olarak dokümantasyon metodu kullanılmıştır. Dokümantasyon metodu, her türlü doküman veya yazılı belge ve bilgilerin toplanması ve değerlendirilmesi esasına dayanır. Bu araştırma yöntemi, her akademik alanda kullanıldığı gibi özellikle tarih, literatür, dil bilgisi araştırmalarında ve genellikle insan bilimleri alanında önemli bir bilgi toplama yöntemidir (Karataş, 1984: 68).

Türk din psikolojisi literatürüne bakıldığında, Türk düşünce tarihinde önemli yeri olan Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek, Yahya Kemal Beyatlı, Cemil Meriç, Aliya İzzetbegoviç ve Sâmiha Ayverdi gibi kişilikler üzerine bu türden çalışmaların yapıldığı görülmüştür (bkz. Nurettin Topçu'da Dini Yaşayışın Psikolojisi-Mehmet Büyükbaş, Necip Fazıl Kısakürek'te Dini Hayat-Nesibe Esen Ateş, Yahya Kemal ve Din-Habil Şentürk, Din ve Toplum Görüşleriyle Cemil Meriç-Kemaleddin Taş, Aliya İzzetbegoviç ve Nurettin Topçu'da İnsan, Toplum ve Din-İsmail Kara). Bu çalışma da kendi metodolojik sınırlılıklarıyla birlikte Türk din psikolojisi literatürüne katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

a. Hayatı

2 Ocak 1933 tarihinde, Diyarbakır'a bağlı bir ilçe olan Ergani'de dünyaya gelen Sezai Karakoç'un nüfus belgelerindeki adı Muhammed Sezaî'dir. Yazar, çocukluk dönemini babasının işi nedeniyle Ergani ve çevresinde geçirmiştir. Ergani ilçesinde üç ay boyunca ilkokul öncesi ihtiyat sınıfına giden Karakoç, 6 yaşında ilkokula başlamış, Maraş ortaokulunu parasız yatılı olarak bitirdikten sonra Gaziantep Lisesi'ni de başarıyla tamamlamıştır (Karataş, 1999: 19). Karakoç, felsefe okumak isterken babası, ilâhiyat okuması taraftarı olmuştur. Kendi imkânlarıyla okuyamayacağını bilen Karakoç, parasız yatılı bölümü bulunan Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne kayıt yaptırmış ve 1955 yılında buradan mezun olmuştur (Analay, 2009: 7). Karakoç'un hayatının bazı dönemleri edebi şahsiyetinin oluşmasında önem arz etmektedir. O, çocukluk yıllarını, bu yılların en önemli iletişim aracı olan radyodan İkinci Dünya Savaşı haberlerini dinleyerek geçirmiştir. Bu yıllar iç karartıcı hadiselerin yaşandığı ve savaşın etkisiyle insanların kıtlık, yoksulluk ve açlıkla içli dışlı olduğu yıllardır. Karakoç'un çocukluk dönemini böyle bir dönemde ve ortamda yaşamış olması onun düşünce dünyasına etki et-

miştir. Kahramanmaraş'taki ortaokul yıllarında sonradan çalışacağı Büyük Doğu dergisiyle tanışan Karakoç, böylelikle Mesnevi gibi klasik eserleri okumaya başlamış ve öğretmenlerinin takdirini kazanmıştır. Bu bilgilerin yanında şair, hatıralarında Kahramanmaraş'ın ruh dünyasında da canlı bir etkisi olduğunu belirtir. Yine Sezai Karakoç'un hayatında önemli etkiye sahip olan bir diğer unsur da Diriliş dergisi olmuştur. Derginin ilk sayısını Nisan 1960'ta yayımlayan Sezai Karakoç, bu dergiyi değişik sürelerle ve sayılarla yedi farklı zaman diliminde yayımlamaya devam etmiştir. 1950-1963 yılları arasında Büyük Doğu dergisinde yayımlanan Karakoç'un yazıları, 1963 yılından sonra Yeni İstanbul, Babıâli'de Sabah ve Millî Gazete'de yayımlanmaya başlamıştır. Bu yıllarda (1960) Diriliş dergisini çıkarmaya başlayan Karakoç gerek dergide gerek yayınladığı diğer matbu eserlerde, İslam medeniyetinin yeniden dirilişini konu edinmiştir. 1974 yılından sonra Diriliş dergisi dışında hiçbir yerde yazı kaleme almayan Karakoç için Diriliş bir edebiyat ve sanat dergisinden ziyade, İslam düşünce ve siyasetinin yeni bir yüzle şekillendiği yayın niteliği taşımıştır. Nitekim Diriliş'in yedinci ve son döneminin sayısı 5 Şubat 1992'de çıkmış ve bu tarihte yayın hayatını tamamlamıştır. Diriliş dergisinde Doğu ve Batı klasiklerinin yanı sıra çağdaş şairlerin ve yazarların eserlerine yer verilmiştir. Bu dönemden sonra artık Karakoç edebiyatta ve fikir hayatında 'diriliş' akımıyla adeta bütünleşmiştir (Analay, 2009: 8).

Sezai Karakoç'un diriliş düşüncesini anlamak, onun duygu, fikir ve sanatında vurguladığı ideal insan profilini anlamak olacaktır. Bu yüzden Karakoç'un, eserlerinin neredeyse tamamına yayılan bir mesajı vardır. O, bir insan tipini arar ki kurtuluş bu insan tipolojisiyle mümkün olacaktır. Bu düşünce adamı Batılılaşmayı yok sayan, düşünceyi değerli kılan, düşüncenin güncelliğini korumasını sağlayan ve geçmişle arasındaki bağı sağlamlaştırıp geleceğe dönük bir kılavuz olarak realist bakışı öne çıkaran bir gençlik hayal etmiştir (Akdemir, 2010: 87).

Diriliş, Karakoç'un edebi yönüne bakılarak yalnızca bir edebiyat akımı olarak düşünülmemelidir. Onu, bir edebiyat akımından ziyade bir yenilik akımı olarak telakki etmek mümkündür. Bu bakımdan Diriliş, yeni bir sanat ve edebiyat akımının da kaynağı olarak düşünülebilir. Bunun yanında Diriliş düşüncesi, sanat ve edebiyatı düşünce yaymada bir araç olarak yorumlamaz. Çünkü sanat ve edebiyat, aslen diriliş ruhunun beslendiği kaynaklardandır.

Sezai Karakoç, edebiyata olan ilgisinin yanında, siyasetle de yakından ilgilenmiş ve bunun sonucu olarak 26 Mart 1990 tarihinde Diriliş

Partisi'ni kurmuştur. Fakat Diriliş Partisi'ni herhangi bir partinin kriterleriyle incelemek, sadece faaliyetlerini göz önünde bulundurarak yorumlayıp anlamaya çalışmak yetersiz olur. Çünkü Diriliş Partisi, diriliş düşüncesinden ayrı tutulamaz (Can, 2003: 27). Karakoç, diriliş hareketiyle siyasetten başlamak suretiyle hemen her alanda yeniliğe ve düzene ihtiyaç duyulduğunu gündeme getirmiş, siyasetin çarpıklıklarından kurtulup arınması gerektiğini vurgulamıştır. Sanatçı buna binaen mitinglerde yapmış olduğu konuşmalarda ve verdiği demeçlerinde, ele aldığı konulara modern bir bakış açısı ortaya koymuştur. Sanatçı ayrıca meydan konuşmalarını siyasi bir arenadan çok, bir konferans şeklinde gerçekleştirmiştir. Bu konuşmalarda, belli bir konu tespit edilip bu konu enine boyuna incelenmiştir. Fakat Diriliş Partisi, 1997 yılında Siyasi Partiler Kanunu'nda yer alan "Türkiye'deki toplam il sayısının yarısında şubelerini açmak ve iki genel seçime üst üste katılmak" gereğini yerine getirmediğinden dolayı kapatılmıştır (Can, 2003: 28).

b. Düşünce Yapısı

Sezai Karakoç'un düşünce dünyasını anlayabilmek için ayrıntılı bir şekilde incelediği insan ve toplum gerçekliğine geniş bir açıdan bakmak gerekir. Çünkü onun düşüncesinde öne çıkan konu insan ve toplum gerçekliğinin tüm zamanlara tanık olmasıdır. Alver çalışmasında konuyla alakalı olarak şöyle demiştir: "Karakoç, bu kavramları bir sanatçı, aydın, düşünür ve sosyolog titizliğiyle analiz etmektedir. Karakoç'un düşünce yazılarında insanın yeryüzündeki uzun serüveninden oluşan hayatın, şimdi devam etmekte olan hayat ile buluşturulması öne çıkmaktadır" (Alver, 2003: 81).

Karakoç, insanoğluna ait en üstün vasıflardan biri olarak kabul ettiği düşünme eylemine eserlerinde sıkça vurgu yapar. O, düşünmeyi korkunun, muştunun, tehlikenin ve kurtuluşun çevrelediği bir insan faaliyeti olarak tanımlar. "Düşünceyle dizginlenmeyen duyarlılık, fazla aşınacaktır. Aşınmış duyarlılık ise ruhun parçalanıp toz haline gelmesine, kişiliğin bin parçaya bölünmesine yol açacaktır" (Karakoç, 98: 34).

Karakoç, yazdığı 'Masal' şiirinde sanatını kullanarak düşüncesini ortaya koymuştur. Şiire bir babanın yedi oğlu konu olmaktadır. Bu yedi oğlun özelliklerine ve içinde buldukları duruma son yüzyılda şahit olunmaktadır. Şiirde İslam ülkelerinin çocuklarının Batı dünyası ile karşılaştıklarında onlara benzedikleri, kendi özlerinden uzaklaştıkları vurgulanmaktadır. Baba ise altı oğlun kaybindan sonra bu acıyla yaşayamaz ve ölür. Karakoç, buna tanık olan ve batıya karşı direnen yedinci oğlun ağzından şiirini tamamlar:

*Altı oğlunu yuttuğunuz
Bir babanın yedinci oğluyum ben
Gömülmek istiyorum buraya hiç değişmeden
Babam öldü acularından kardeşlerimin
Ruhunu üzmemek istemem babamın
Gömün beni değiştirmeden
Doğulu olarak ölmek istiyorum ben* (Karakoç, 2013: 412).

Batı'yı düşünceyi kısıtlayan, Doğu'yu ise onu basitleştiren iki uç olarak değerlendiren Sezai Karakoç, düşünceye gerçek değeri verenin İslam olduğunu, Kuran'ın da insanı sürekli düşünmeye sevk ettiğini belirterek şöyle demektedir: "Tışğa koşan bir kelebeğin o telaşlı halinden, geceyi, bir dalgayı yakarcasına aşan yarasadaki o radarlı yürüyüşten, baharda gülün birden bire açılışından, sonbaharda bütün bir tabiatın ölüşünden, evrensel bir kefen gibi varlığı bürüyen kıştan, peygamberleri dinlemediği için zamanın kılıcıyla toza ve küle çevrilen medeniyetlerden, ölümden ve ölüm ötesinden, mezardan, doğumdan ve çocuktan, yeraltından, ayın üstündeki altın tozlara kadar düşünmek, insana, yaratıcı tarafından bağışlanan en soylu bir özellik değil midir?" (Karakoç, 1975: 30).

Karakoç'un en önemli hedefleri arasında kendi uygarlığını, bir diğer ifade ile inandığı, hakikat olarak içselleştirdiği ve özüne tutunarak yaşamına koymak istediği İslam medeniyetini bulma çabasıdır. Karakoç İslam'ı çağa uydurmayı değil de çağın O'na uymasını gerçekleştirmeye çalışmıştır (Karakoç, 2015: 29). Karakoç, idealindeki yeni insan ve toplumun amansız bir kültür savaşçısı olması gerektiğini söyler. Ancak bu amansız savaşta estetik ve kültür problemleriyle ilgilenirken inançtan hız almayı unutmamak gerektiğine dikkat çekmektedir (Karakoç, 2015: 30).

Karakoç'un tek ideali ve düşüncesi farklılıklara rağmen İslam coğrafyasının her yanına serpilmiş Müslümanları bütünleştirmek ve onların geçmiş dönemlerde olduğu gibi güçlü olmasını sağlamaktır. Bununla birlikte o, İslam coğrafyasındaki tüm acılara, sevinçlere, ideallere ve ümitlere hassasiyet gösteren bir aydın olmuştur. Bu yüzden yazarın eserlerinde bu idealin ve umudun belirtilerini görmekteyiz.

c. Edebi Kişiliği ve Sanat Anlayışı

Sezai Karakoç'un düşünce sistemi, edebiyat anlayışını da şekillendirmiştir. O, edebiyatın ve içeriğinin hakikatten nasibini almış olması gerektiğini düşünür. Çünkü ona göre insanlığın tarihine uzun süre değişmez çizgiler katan belgeler, üstünlüklerini sadece edebi yönlerine borçlu

değildir. Karakoç için bir eserin önem taşıması, edebiyatın etkisiyle beraber hakikati içermesi, insanın ruhuyla bağlantılı olması, tarihi ve toplumsal karakterleri, farklılıkları ve bunun gibi özelliklere sahip olmasına bağlıdır (Karakoç, 1980: 444).

Edebiyat, toplumları kendi oluşumlarının bilincine erdiren gelenek ve kültürün kodlarını taşıyan zincirdir. Karakoç'a göre millet olmak, kendine has bir edebiyata sahip olmayı da beraberinde getirir. Yazar, edebiyattan uzun süre uzak kalan toplumların silinip unutulmaya mahkûm olacağı görüşünü savunur. Örneğin Yahudilerin edebi metinlerle büyüdükleri ve Tevrat kalıntıları sayesinde binlerce yıl benliklerini korudukları gerçeği görmezden gelinemez. Edebiyatı, kültür ve medeniyete bitişik bir unsur gibi değerlendiren Karakoç, her medeniyet hareketiyle beraber ona paralel gelişen bir edebiyatın olduğunu söyler (Karakoç, 1986a: 10).

Gelen her yeni ilkenin, beraberinde terimlerini de getirmek zorunda olduğunu belirten Karakoç, bu yeniliğin bir kültür değişmesi olduğunu dile getirir. Ona göre yeni bir kültür yerleşmesinde veya bir kültürün farklılaşmasında yeni, etkili bir dil ve anlatma şekli zorunludur. Çünkü bütün hareketler bir edebiyat faaliyeti veya bir yazar ve eser akıntısıyla başlamıştır. Kültürün çoğu kez edebiyatla bir tutulmasının sebebi, kültür unsurları arasında edebiyatın birinci sırada olması gerçeği vardır (Karakoç, 1975: 32). Edebiyatın bu yönü nedeniyle doğru yerde bulunması onun için toplumun en önemli ihtiyaçlarından biri olarak kabul görmüştür (Karakoç, 1986: 11).

Karakoç'a göre edebi eserlerimiz, insanımıza en geniş anlamıyla eğilmelidir. İnsanın yaşantısı, dramı, trajik çizgileri, doğumu, ölümü, acısı, kızgınlığı, öfkesi, felsefesi, hikmeti, metafiziği, bayramları, dini hayatı, ahlâkı, ekonomik ilişkileri, melankolisi, geçmişe ve geleceğe bakışı, dostlukları, düşmanlıkları, mitolojisi vs. her türlü duyarlılıklarını edebiyat ele almalıdır. Bütün bunlar sanat ve edebiyat alanı için tükenmez bir malzeme ve konu kaynağıdır. Neticede yeni edebiyatımız, peşin hüküm ve taklitlerden kurtulup Türk insanına tüm yönleriyle, en geniş anlamıyla eğilmedikçe gerçek anlamıyla edebiyat olamaz. Karakoç'a göre, hayatımızın tüm yönleri, her türlü duyarlılığımız, özümüz ve iç yaşayışımız bu edebiyatta canlanıp kalıcı hale gelecektir (Karakoç, 1980: 232-233).

Edebiyat yönünden parlak bir dönemde olmadığımızı belirten Karakoç, yaşadığı dönemde el üstünde tutulan, okul kitaplarını dolduran, bütün yönleriyle gündemde kalan birçok yazar ve şairin günümüzde unutulmanın eşliğinde olduğunu, insanın edebiyat sahasına baktığında günümüzdeki edebiyatın bu topraklara ait olduğuna inanmakta güçlük

çekeceğini belirtir (Karataş, 1999: 420). Karakoç sanatın tanım ve tahlillerinde, sanatın daha ötesine, metafizik tarafına dikkat çekmeye çalışır. O, İslam edebiyat ve sanatının en üstün şekilde gerçekleşmesi için metafiziğin önemine değinir. Bunun yanında Karakoç için diğer önemli husus ise soyuta olan yönelimdir. Tüm bunlar değerlendirilirken çağın şartlarına uygun olmasını da önemsemektedir (Karataş, 1999: 423).

Tanrı'nın sanatının karşısında insanın sanatının fazla bir şey ifade etmeyeceğini savunan Karakoç, insanın sanatının ancak Tanrı'nın eşsiz sanatından bir örnek alabileceğini ileri sürmektedir. Ona göre Tanrı'nın sanatını idrak edemeyen insan veya sanatçının kalıcı bir sanat eseri bırakması mümkün değildir. Ek olarak Karakoç, içinde bulunduğu büyük sanattan habersiz bir sanatçının, gözleri görmeyen mimar ve kulakları duymayan musikişinas imajından daha kötü bir imajı olduğunu söyler. Çünkü gözleri görmeyen mimarın gönül gözü görebilir, kulakları duymayan musikişinasın kalp kulağı duyabilir ancak Tanrı'nın sanatını hissetmeyen gönülden bir sanat ışığı beklenemez (Baş, 2015: 307).

d. Aşk Felsefesi

Sezai Karakoç, Cumhuriyet Dönemi edebiyat akımları içerisinde 'İkinci Yeniciler' diye bilinen şiir grubuyla birlikte anılmıştır. Fakat şair, tekniği ve tarzıyla bu gruptan daha farklı bir duruş sergilemiştir. Karakoç her ne kadar semboller ve imgeler kullanması sebebiyle İkinci Yeniciler içinde anılsa da o, sanatında görülen temalar ve inandığı değerler bakımından şiirde daha ileri ve daha yeni bir ses olarak tasvir edilmiştir (Kabaklı, 1969: 600). Şairin kendisi de bu konu hakkında "Benim şiirim aşk, hürriyet, yaşayış ve ölüm gibi var olmanın dinamitlendiği noktalardaki trajik espriyi, irrasyonele ve absürde bulanmış 'mutlak'ı zapt etmektedir. Ses, biçim, motifler ve imajlarda başlangıçta çok yakın olduğumuz şair arkadaşlardan gittikçe, o biçimi dolduran ve o sesi fırlatan varoluşu idrak farkı yüzünden, ayrılıyorum. Kişilik farkından ya da baştan beri olan bu farklılık, gittikçe daha da çok beliriyor" demektedir (Karakoç, 2013: 36).

Şiirlerinde, geleneğe yakın bir üslup kullandığı bilinen Karakoç için Şahin şöyle der: "O, Yunus Emre'nin dilini, Fuzuli'nin Leyla ile Mecnun imgesini, Şeyh Galip'in aşk anlayışını, Mevlana'nın Mesnevi'deki hikmetli sözlerini, Süleyman Çelebi'nin Mevlid'indeki mistik sesi çağımızın ruhuyla tekrardan diriltmiştir. Onları ve eserlerini çağımızın sesi ve eserleri haline dönüştürmüştür" (Şahin, 2017: 37). Geleneği şiirde aşk, beşerî aşkla başlayıp ilahi aşka dönüşen bir serüven olarak ele alınmıştır. Âşık ve maşuk ilişkisi üzerine İbn Arabî'nin şöyle bir sözü vardır:

*Sevgi bir nispettir hem Tanrıyı ilgilendiren hem insanı;
İlmimiz bilmese de bu ilişkinin sırrını.
Sevgi bir zevktir bilinmez hakikati* (Kanık 2003: 9).

Bunun yanında Sezai Karakoç da aşk kavramını insanın sınırlarını aşmasında yardımcı olan kutsal bir değer olarak ele almıştır (Şahin, 2017: 32).

Karakoç, şiirlerindeki temalarla ve kullandığı imgelerle de geleceğe bağlı kalmayı seçmiştir. Din, hayat, ölüm ve aşka bu açıdan bakmıştır. Dini ve hayatı kapsayan düşüncelerini ‘diriliş’ ile sentezleyerek eserlerine yansıtan şairin, iç dünyasını anlamak için aşka bakışı üzerinde de durmak gerekir. O zamanda aşk denilince, şairin eserleri arasında büyük üne kavuşmuş olan ‘Mona Roza’ şiiri akla gelmektedir. Bu şiir, Sezai Karakoç’un gençlik yıllarında yaşadığı platonik bir aşkı konu edinmektedir. Fakat şiirin, yazarın düşünce dünyası, hayatı ve idealleri göz önünde bulundurularak okunduğunda yüzeysel bir beşerî aşk hikâyesinden daha fazlasını içerdiği söylenebilir. Şairin Mona Roza şiirleri dört kısımdan oluşmaktadır: Aşk ve Çileler, Ölüm ve Çerçevesel, Pişmanlık ve Çileler, Mona Roza. Bu dört kısım aynı Mecnun’un Leyla’ya kavuşmasındaki merhaleler gibi gerçek sevgiye ulaşmakta çıkılan birer basamak olarak yorumlanabilir (Kavaklı, 2010: 7). “Aşk ve Çileler” kısmında sevgi, şaire çile çekirmektedir. Bu sevginin şaire yaşattığı çile ve ıstıraplar için, tasavvufta oluğu gibi şairi sevginin başka boyutlarını yaşamaya yönelttiği yorumu yapılabilir. “Ölüm ve Çerçevesel” kısmında acının devam ettiği, “Pişmanlık ve Çileler” diye adlandırdığı üçüncü bölüm incelendiğinde ise aşkın başka bir hale dönüştüğü şu dizelerde de görülebilir:

*Ben bir şarkı, bir türküyüm
Ben Meryem’in yanağındaki bir tüyüm
Beni bir azığın nefesi uçurur.
Kalbimde Allah’ın elleri durur
Cici ayaklarım ilikli bağlı
Ben onun sılası kendimin gurbetindeyim
(Karakoç, Mona Rosa, Pişmanlık ve Çileler).*

Nitekim şiirlerinde beşerî aşktan ilahi aşka yolculuğun izleri bulunan yazarın kendisi de aşkı beşeriyetten daha öte bir kavram olarak gördüğünü şu dizeleriyle ifade etmiştir:

*Bütün şiirlerimde söylediğim sensin
Suna dedimse sen, Leylâ dedimse sensin
Sevgili
En sevgili*

Ey sevgili

Uzatma dünya sürgünümü benim (Karakoç, 2006: 432).

e. Diriliş Düşüncesi

Karakoç, diriliş düşüncesi ile kendine özgü bir ekol oluşturmuş ve bu ekolün yegâne temsilciliğini yapmıştır. Bu ekolde temel dinamik İslam düşüncesidir. Bu hali ile diriliş düşüncesi, İslam'a yeni bir bakış açısı getirmiş, daha doğrusu çağı İslam'a uyarlamaya çalışmıştır. Karakoç'a göre din "varlığın temel kaynağı, varoluş sebebi, dünya görüşü ve metafizik bir düzen" olarak algılanmış ve toplumun da bu haliyle algılanması için gayret göstermiştir. Benimsediği bu düşünce akımına 'Diriliş' adını veren Karakoç, hayata ve olaylara bu açıdan bakmıştır (Karataş, 1998: 15). Dirilişle düşüncenin bir tamlama olarak kullanılması, varlığın özüne yaklaşmayı gösteren bir işarettir. Diriliş demek, düşünceye önem vermek, düşünceyi merkeze almak ve gündemde tutmak demektir. Çünkü Kur'an, insanlığı daima düşünmeye çağırmıştır. Diriliş düşüncesi, çağımızda işte bu çağrıya bir cevaptır. Düşünceyi hayatın içinden çekip aldığımızda, hayatın bir anlamı kalmaz çünkü insan düşünceyle hayat bulan bir varlıktır (Karataş, 1998: 15).

Karakoç'a göre diriliş, yeniden düşünmek ve yeniden inanmaktır. Kalbin çılgınlıklarına kulak vermek ve hayata yeniden başlamaktır. O, İslam dünyasının inanç dünyasını yeniden kurmak, düşünce ve estetik dünyasını canlandırmak zorunda olduğunu belirtilir (Karataş 1998: 67). Karakoç, çağımızdaki Müslümanın ölüm uykusundan uyanması ve tüm karamsarlıklara direnerek Allah'ın müjdesiyle yeniden dirilmesi, ruhunu diriliş müjdesi ile diriltilip yenilemesi gerektiğini belirtir (Karakoç, 2015: 67-68). "Diriliş, geçmişe, tarihe öç alma düşüncesiyle bakmaz. Kötüye en etkin cevap, ona iyilik yapmaktır. Onu iyiliğe çağırarak, iyi olmasına yardımcı olmaktır. Diriliş, kör ve kinci materyalizmin karşısında rahmet ve merhametin aydınlığıyla uyanmış bir anti materyalizm akımı ve ölü ruhun ayağa kalkış davranışı olacaktır. Diriliş, sahte hümanizme karşı, Tanrı sevgisini zaruret haline getirmiş bir insanlık öğretisi olacaktır" (Karakoç, 1986a: 88).

Karakoç, diriliş düşüncesini gerçekleştirmek için diriliş nesli oluşturulması gerektiğini savunmuştur. Ona göre tarif edilen diriliş nesli, tarih, kültür ve politik birliği oluşturmalıdır. O, bu birliği "En teorik temelden en pratiğe, en soyuttan en somuta, en metafizik plandan en reel plana kadar bütün hayat vakası çağın dokusuna işlenmek istenen bir eskiz (tasarı)" olarak görmüştür (Karakoç, 2015: 23-24). Bunun için diriliş nesli uykudan uyanarak dünyaya ve eşyaya yeni anlamlar getirmelidir.

Karakoç, fikir üretmenin ve düşünmenin gerekli olduğunu ve bu düşüncelerin mutlaka eyleme dönüşmesi gerektiğini belirtir (Karakoç, 2007: 10). İlk olarak teoride kendini hissettiren düşüncelerin eylemle bütünleşmediği takdirde eksik kalacağını söyler. Bu bağlamda Karakoç'un düşünce sistemini, pratik hayata 'diriliş' kavramıyla sunduğunu söylemek mümkündür. Karakoç, dışarıdan gelen ve özünde kendi medeniyetimize uymayan her türlü yabancı sistemi reddedip onlara ait kavramlar olan Tanzimat, islahat, reform ve inkılâp gibi sözlerle Diriliş hareketinin isimlendirilmesine karşı çıkmaktadır. Bunun sonucunda bu hareketi 'İslam'ın Diriliş'i kavramıyla ifade etmektedir (Karakoç, 1998: 35).

Karakoç'un bu düşüncesine diriliş ismini vermesi, bilinçli bir seçim olarak telakki edilebilir. Çünkü ona göre diriliş düşüncesi, insanlık tarihindeki değişim ve dönüşüm dönemlerinde, kırılma noktalarında gerçekleşmiş ve gelecek dünyada tekrar gerçekleşmesi tabii bir olaydır (Baş, 2015: 46). Karakoç için 'Diriliş', Kuran'a dönüşle başlayacak değişim ve oluşumların genel adıdır. Nitekim diriliş kavramının özünü Kur'an oluşturmaktadır: "Kuran'a ölü bakışı terk ederek candan ve yürekten bakmak anlamına gelmektedir. İslam Medeniyeti, Kur'an Medeniyetidir. Özü, tohumu, anayasası O'dur. İslam toplumu, İslam insanı, İslam kenti, O'nun gerçekleşmesi, dışı vurmasıdır" (Karakoç, 1997: 76-77).

Diriliş düşüncesi, insan için dolayısıyla toplum için somut ve gerçekçi bir tasarımdır. İnsan davranışı, anlamını ve varoluşunu diriliş düşüncesinden almalıdır. İrade ve ruhsal kımıldanışını ise fizik ötesinden almalıdır. Bu düşünce insanın düşünce ve davranış ahlakında kendini gösterecek olan ruha işlenmiş bir İslam bildirisi olmalıdır (Baş, 2015: 77). Diriliş, bu bildirinin çağa uyarlanmış ifadesidir. İnsanlığın hakikatle, sanatla ve ahlakla yeniden buluşması, Tanrı ile yeniden barışması, Tanrı yolunda olması, sınıfın ve eşyanın mahkûmu olmayan insanlar için tekrar ayağa kalkmasıdır (Karakoç, 1982: 141-142). Diriliş, metafizik açıdan ölümden sonra tekrar dirilmeyi anlatır. Karakoç bunun bireyi ilgilendiren boyutlarının yanında, toplumu ilgilendiren kısmına da dikkat çeker. Bireyden topluma, toplumdaki tarihe, tarihten medeniyete uzanan bir düşünce akışı içerisinde Karakoç için diriliş kavramı hayatın bütün unsurlarını birleştirmektedir (Baş, 2015: 111-112).

Diriliş, kölelikle kendini kaybetmiş insanın yeniden kendine gelişinde, vazgeçilmez özgürlük yöntem ve öğretisidir. İnsanlık, katı sistemin yani bunalım döneminin sonu ve diriliş döneminin ise başlangıcında durmaktadır. Geçmişin birikimiyle bugünü değerlendirebilme ve elde ettikleriyle geleceğe katılma gücünü göstermelidir. Böylelikle diriliş bilinci

ayakta duracaktır (Karakoç, 1980b: 114). Dirilişçiler, önce kendilerini yetiştirmeli, hakikatin peşinden gitmeli, gerçek inanca, duygu ve düşünceye sahip olmaya çalışmalıdır (Karakoç, 2015: 33). Karakoç'a göre dirilişin gönüllerdeki iç dinamizmi metafizikle iç içedir. Diriliş davası, Batı'dan bağımsız bir İslam düşüncesini, varoluşu, yeniden diriliş ve var olmayı temsil eder. Bu düşünce topluluk halinde bir varoluşla, çağa karşı bir direniştir (Karakoç, 2015: 76).

Karakoç, 'devamlı diriliş' ve 'diriliş' kavramlarını 'yaratılış sırrı' şeklinde tasvir etmektedir. Yaratılıştaki ne geçmişin yinelenmesi ne de geçmişten kopuk, köksüz yeni bir oluşum vardır. Aslen yenilenme diriliştir. Hilkatte asla tekrara yer yoktur. Gerçek oluş, tekrara düşmeden sürekli deneme, yanlış ve eğrileri ayıklama, doğruları yeniden seçip yeni şartlara uydurma, geçmişteki köklerin farkında olma ve geleceği geçmişle besleyip güçlendirme, hatta geleceğe de dal, çiçek ve yemiş uzantılarını salma gayesini taşır. İşte bu yüzden diriliş, çok boyutlu ve çok yönlü bir değişim, dönüşüm, yöneliş, gelişim ve devrim biçimlerinin tümünü yapısında toplayıp eritmeyi bilen bir oluşum olmak zorundadır (Karakoç, 1998: 21).

Buna göre dirilişi üç bölüm halinde ele alabiliriz: Bir yandan şahsın kendi içinde derinleşebilmesi, bir yandan yayılarak topluma dal budak salarak bütün toplumsal faaliyetlere katılma eylemi, diğer yandan da tarih içerisinde boylamsal uzama düsturunu kaybetmeme olarak algılanabilir (Karakoç, 2015: 68-69). Buna ek olarak kültürü, geçmişten günümüze tüm canlılığı ile transfer etmek, kabiliyetimizin ve dehamızın körelmesine müsaade etmeden birbirleri ile ilişki içerisinde olarak hemen her sahada dirilişe dönüştürmek, diriliş için temel hazırlık şartıdır (Karakoç, 1997: 113). Ayrıca diriliş, düşünce, inanç, duyuş ve duyarlılıkta gerçekleşmelidir (Karakoç, 1975: 64). Dirilişin, her şeyden önce sağduyunun dirilişiyle ayağa kalkabileceğini ifade eden Karakoç, ancak sağduyusu dirilen insan ve kitlelerin etrafını seçebilir duruma geldiklerini belirtir. Ona göre sahte değişimlere kapalı, gerçek yeniliklere açık, aşağılık duygusundan uzak, inanç, düşünce, sanat ve edebiyat alanlarında köke dayalı açılımlara kendini idealist bir tavırla adanmış, yeni diriliş nesli doğacaktır.

f. Din Anlayışı

Karakoç'a göre din, insan ve toplumun bütün hayat fonksiyonlarını, insana verilmiş özgürlük sınırlarına zarar vermeden düzenleyen ve yöneten ilâhî düzendir (Bayyığıt, 2014: 81). Onun için dinin eskimez, aşınmaz ve yıpranmaz bir özelliği vardır. Eskiyen ve değişen kavramlarına sahip olan din değil, insanların ve toplumların dini duygusu ile dü-

şünce ve davranışlarına geçirdikten sonra abarttıkları oluşumlardır. İnsanların ve toplumların dine bakışları, anlayış ve uygulamaları değişebilir fakat din değişmez. Bu türlü değişme hallerinde tekrar dinin saf kaynağına, vahyin bütününe dönmek, kutsal kitaba başvurmak, yeni bir düşünce, duygu ve davranış bağı kurmak gereklidir. Dinde yenilenme ancak böyle mümkün olacaktır. Ona göre din, insanlık tarihi boyunca her alanda var olmuş ve her şartta varlığını korumuştur. Bu süreçte dine pek çok bakış açısıyla yaklaşmıştır. Realist veya sürrealist, akılcı ya da akıl üstü ve bunun yanı sıra tarihî, siyasî, ekonomik ve psikolojik açıdan ele alınan din, çok geniş perspektifle hayatın her alanında yer bulmuştur. Bu da dinin zenginliğinin bir göstergesidir (Karakoç, 2015: 154). Ayrıca Karakoç'un ideal din anlayışına göre, tek bir din vardır; o da İslam'dır. İslam'dan kastı ise yalnızca Hz. Muhammed'in getirdikleri ile sınırlı olmayıp ondan önceki peygamberlerin getirdiği, Hz. Muhammed'in de kemale erdirdiği dindir (Karakoç, 1997: 34). Karakoç, gerçek dinin felsefeye ihtiyaç duymadığını, bu nedenle felsefi ekollerin insanlar tarafından din haline getirilmesinin din kavramı ve dinler tarihi açısından problem oluşturduğunu ifade etmiştir (Baş, 2015: 189).

Din; inancın, bilginin, tecrübenin, ibadetin, kurumsallaşmanın ve ahlakın boyutları ile toplumsal bir gerçekliği inşa eder. Din ve toplum karşılıklı şekilde birbirlerini etkilemektedir. Din, toplumsal birlik ve bütünlüğün devamını getirir. Çatışmaya, kuralsızlıklara, anlam krizlerine karşı etkili olabileceği gibi çatışma, savaş ve ayrılıkların gerçekleşmesinde de etken sebep olabilir. Din, çoğu zaman toplumsal olayların ardındaki güç olmuştur. Dinin meşrulaştırıcı özelliği toplumsal ilişki şekillerini, mevcut sosyal düzeni ve düzenlemeleri, kurumsal işleyiş şekillerini meşru ve geçerli hale getirir (Bayyigit, 2014: 101).

g. İnsan Anlayışı

Sezai Karakoç'un düşüncesinde vahiy en temel unsurdur ve medeniyetle iç içedir. Ona göre insan ancak Tanrı'yla var olduğundan dolayı insanın ideali ve amacı ilahî kaynaklıdır ki bu amaç da "Tanrı'nın istediği yaratık olmak"tır. Yani din ve medeniyet, yaratılış amacına uygunluğun haritası ve kılavuzudur. "Medeniyet, insanın bu amacını en üstün planda gerçekleştirmesi, onu sürekli kılması faaliyetleri ve bunun anıtlasma, kurumsallaşması, kalıcı kılınmasıdır." Bu yüzden medeniyetin en gerçek anlamı ve kaynağı vahiydedir (Karakoç, 1978: 39).

Yiğitlik, kahramanlık, fedakârlık gibi bazı erdemler, her toplumda ortak olan değerlerdir. Bu ortaklık insan olmak için kaçınılmazdır. Evrensel ahlâk ilkeleri denilen bu insanlığın özü, toplumdan topluma de-

ğişmeyen şeyi ifade eder. Fakat Karakoç'a göre bu erdemler, Tanrı rızasına yönelik olduğu için mahiyet farklılığı gösterebilir.

Düşünce tarihi boyunca insanı diğer varlıklardan ayrı kılan özelliğin ne olduğunun sorgulanması Sezai Karakoç'un eserlerinde de dikkat çeken bir husustur. Kimine göre zekâ, kimine göre konuşma bu ayrımın temel taşı kabul edilmiştir. Karakoç insan olmanın temel vasfı olarak ne konuşmayı ne de zekâyı kabul eder. Çünkü hayvanlar da kendi düzeylerinde insandaki zekâyâ karşılık gelebilecek bir içgüdüye ve belli bir anlaşma diline sahiptir. Öyleyse Karakoç'a göre, insanı diğer varlıklardan ayıran şey nedir? Bu sorunun cevabı –metafizik ve tasavvufi plana girilmeden söylenecek olursa- 'okuma' ve ona bağlı olarak 'yazma' özelliğidir. Diğer bir ifadeyle 'teorik düşünme' özelliğidir. Karakoç, Kur'an-ı Kerim'in ilk buyruğunun 'Okul' olmasını, insan olmanın bu ayırıcı vasfına bağlar. Karakoç insan topluluklarını, hayvan topluluklarından ayıran medeniyet oluşumunu bu bağlamda tanımlar. Medeniyet olgusu, insana has bu vasıfların zaman içinde oluşan birikimidir (Karakoç, 1995a: 34-35).

h. Toplum Anlayışı

Din ve toplum, bireyleri karakter, kişilik, davranış, ahlaki özellikler yahut yeme-içme, barınma, sosyalleşme, eğitim gibi pek çok noktada yetiştirir ve yönlendirir. Toplum, bireyleri sosyal açıdan yani dünyevi açıdan bir olgunluğa, gelişmeye yahut eksikliğe ulaştırırken din, insanları manen bir doyunluğa, ahlaken yetkinliğe, davranış ve düşünce bakımından belli bir kalıba sokar. Bu yüzden din ve toplum ilişkisi daima iç içe olmuştur. Her ikisi de birbirinden beslenerek bireyleri belli bir hareket içinde yetiştirmiştir.

Din, sosyal yapı içerisinde kendisine yer bulan insanı, kurallar ve emirler ile yönlendirmeye çalışır. Sosyalleşen birey için dinin emir ve kurallarına uyması, toplum bilincine sahip olması ve toplum içinde barınmasından dolayı kolaylaşır. Ancak burada toplumun niteliğinin de birey üzerinde büyük etkisi olmaktadır. Şayet toplum katı kurallar üzerine bina edilmişse dini emirlere uymak o derece kolay olur. Birey arayış içindeyse din onu yönlendirir, aksi halde dinin bireye olan tesiri zorlaşır.

Karakoç, topluluk şeklinde hayatı devam ettirmenin bütün canlı varlıklar için geçerli olduğunu fakat bu topluluk halinde yaşamının, birbirine muhtaçlığın, bir arada olma zorunluluğunun en fazla ve yoğun şekilde insanoğlunun kaderinde olduğu vurgusunu yapar. İnsan, maddi oluşumunu toplumdan sağladığı gibi manevi oluşumunu da toplumdan sağlar. Duyguların ifadesi, bilgiler, düşünceler, inançlar, ahlâk, estetik,

zevk ve her türlü eğitim toplumdan ruhumuza ve zihin dünyamıza sürekli bir akışla gelen değerler ve yargılardır. Bireyin ruhu için tükenmez olan kaynak toplum ruhudur. Olumlu yanlarıyla bireyin kimliğinin oluşmasında büyük rol oynayan toplum, olumsuz ve sağlıksız yanlarıyla da insanı aynı şekilde etkileyebilir (Karakoç, 1999: 92-93).

Karakoç, İslam'ın toplum anlayışının temel özelliklerini şöyle tespit etmiştir: İnsanlar bulunduğu toplumda sayıyla ifade edilecek bir sürü değil, her şeyden önce bireysel şahsiyetleri olan varlıklardır. İnsanların özgürlük ve yaşam hakları vardır. Bu nedenle Batı dünyasındaki sınıf farklılığı yani tabakalaşma İslam'da en aza indirgenmiştir. Ruhban sınıfı olmadığı için din, toplumdaki herkes tarafından sahip çıkılan bir değerler sistemidir. İslam, bireyi ve toplumu her anlamda koruma altına almak için içki, kumar, faiz ve fuhşu haram kılmıştır. Aynı şekilde insan ve toplum için zararlı olan haset, kin, açgözlülük, cimrilik ve hırsızlık gibi kötü davranışlar da İslam toplumunda yasaklanmıştır. İslam toplumunda insanların en önemli özelliği ölçülü olmaları ve aşırılıklardan uzak kalmalarıdır. İslam'da insan maddeci değil ruhçudur. Ahiret inancı, insanı günah işlemekten uzak tutan bir ışıktır. İslam toplumunda insan ruhunun anlamı ve davranışlarının ölçüsü erdemli olmaktır (Baş, 2015: 93-34).

S o n u ç

Sezai Karakoç, dini inanç ve değerleri güçlü bir düşünce insanı olarak dinle iç içe bir hayat sürmüştür. İç içe olmaktan kasıt ibadet ve pratiğe dökmek boyutundan daha geniş bir anlama sahiptir. Karakoç yaşamı boyunca dini, toplumsal ve bireysel iyileşmenin ilacı olarak görmüş ve bu ilacı tam olarak vücuda getirmek için çeşitli formüller üretmiştir. Bu anlayışın, kullanıldığı takdirde toplumsal çöküşe ve yozlaşmaya dur diyebilecek formülüne de diriliş adını vermiştir. Diriliş sadece bir sanat akımı ya da bir siyasi düşünce tarzı değildir. O eğitim, sanat, siyaset, din, insan ve toplumdan beslenmiş ve bu alanlarda varlığını hâkim kılmıştır. O, yazdığı eserlerinde, siyasi arenada, konferanslarında, yaşamında daima davasının sesi olmaya özen göstermiştir. Karakoç, insana ve topluma dair yaptığı derinlemesine tespitlerini öylece bırakmamış, onlara bir çözüm bulmak için de oldukça fazla gayret sarf etmiştir. Günümüzde bile hala kurduğu Yüce Diriliş Partisi'nin çatısı altında haftada bir gün gençlerle söyleşi yapmaktadır.

Tüm bunlardan hareketle Karakoç'un zihin dünyası şu şekilde özetlenebilir: İçinde bulunulan durum bir 'buhran' dönemidir. Ayakta kalabilmenin çaresi ise İslam'ın diriltici gücüne bağlıdır. İşte diriliş tam da bu noktada başlayacaktır. O, buna dirilişin dayanak noktası veya di-

namığı demektedir. Girilen buhran (kriz) döneminin sebepleri ise toplumdaki genel anlamdaki bozulma, değişme, çözülme, bazı değerlerin yok olması olarak yorumlanmıştır. Ona göre insanı dışarıdan kuşatan zulüm yoktur, sorun insanın kendisindedir. Diğer anlamıyla problem nefiste olduğuna göre çözüm de nefistedir. Bunun yanında değişim, öze dönmek için olmalıdır. Özden kastedilen ise bizi biz yapan değerler ve bu değerlerin kaynağı olan vahiydir.

Karakoç, dini genel 'ihtiyaç' tanımından daha fonksiyonel bir alana koymuştur. Din onun için pek çok şeyi anlama ve çözmede ana kaynak olmuştur. Buna ek olarak İslam, insan için toplum için buhran, çöküş, yıkılma, uyanma ve diriliş için gerekli bütün açıklamalara sahiptir ve yol gösterici durumundadır. Karakoç için önemli olan insanlığın İslamiyet'in ilk yıllarındaki ideal Müslüman profilini görmesi ve ona geri dönmesidir. Ayrıca bireysel başlayan bu diriliş, zamanla bütüne yayıldığına özlenen Hakikat Medeniyeti'ne kavuşulacak ve özenen, taklit eden nesil; özenilen konumuna yükselecektir. Böylece İslamiyet ve Müslümanlık hak ettiği kimliğe kavuşacak, ışığın nereden yükseldiği hatırlanacaktır.

Kaynaklar

Akdemir, C. (2010). *Nurettin Topçu-Necip Fazıl Kısakürek-Sezai Karakoç'ta ideal gençlik tasavvuru*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alver, K. (2003). İnsan ve toplum gerçekliğini heceleme. *Hece Dergisi*, 7 (73), 81.

Analay, K. (2009). *Sezai Karakoç ve diriliş düşüncesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Argunşah, H. ve ark. (2007). Cumhuriyet dönemi Türk şiiri. [içinde] *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*. ed. (ss. 215-310). R. Korkmaz. Ankara: Grafiker Yayınları.

Baş, M. K. (2015). Bütünlüklü bir dünya görüşü olarak diriliş düşüncesi. *Diriliş Dünya Görüşü ve Sezai Karakoç Sempozyumu*. 20-21 Kasım 2015, 1-9.

Bayyigit, M. (2014). Din sosyolojisinin doğuşu ve gelişimi. [içinde] *Din Sosyolojisi*. (ss. 3-40). ed. M. Bayyigit, Konya: Palet Yayınları.

Can, H. (2003). Siyasal bir tasarım olarak Diriliş Partisi. *Hece Dergisi*, 7 (73), 127.

İbn Arabi. (2003). *İlahi aşk* (çev. M. Kanık). İstanbul: İnsan Yayınları.

Kabaklı, A. (1969). *Türk Edebiyatı-III*. İstanbul: Türk Edebiyatı

Vakfı Yayınları.

Karakoç, S. (1975). *İslam'ın dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (1995). *Fizikötesi açısından ufuklar ve daha ötesi-I*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (1997). *Sur*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (1998a). *Çağ ve ilham-III*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (1998b). *Fizikötesi açısından ufuklar ve daha ötesi-II*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (2003). *Diriliş mustusu*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (2006). *Gün doğmadan*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (2007a). *Tarihin yol ağzında*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (2007b). *Çağ ve ilham-II*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (2011). *İnsanlığın dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (2013). *Gün doğmadan*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (2015). *Diriliş neslinin amentüsü*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (2016). *Yapı taşları ve kaderimizin çağrısı-I*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, S. (2012). Şiirimiz: Akımlar, toplum ve şair hakkında [içinde] *Edebiyat Yazıları-II*. (ss. 45-50). İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karataş, B. (1984). *Araştırma teknikleri*. İstanbul: Çağlayan Yayınevi.

Kavaklı, A. (2010). *Sezai Karakoç, aşk ve Mona Rosa*. kavaklim.wordpress.com. (Erişim: 15 Ekim 2020).

Şahin, V. (2017). Sezai Karakoç'un şiirlerinde kur(t)uluş değerleri ve diriliş estetiği. *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (3), 29-41.

Şentürk, H. (2014). *Yahya Kemal ve din*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Şentürk, H. (2017). *Din psikolojisine giriş*. İstanbul: İz Yayıncılık.

